

УДК 811.1:81'42-028.16:316.642.3-026.39(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2024.1.2>

ВЕРБАЛЬНА ДИСКРИМІНАЦІЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Жмаєва Наталя Сергіївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0003-3382-0155

Юхимець Світлана Юріївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0003-3350-7310

Петрикова Олександра Олександрівна,

магістр філології

У статті представлено результати лінгвістичного аналізу засобів маніфестації вербальної дискримінації в англомовному медіадискурсі. Основним орієнтиром у практиці медіадискурсу постає комунікативна категорія «свій-чужий», яка використовується у медіадискурсі з маніпулятивно-дискримінативною метою. З її допомогою виражається авторське схвалення чи осуд, об'єднання чи відчуження, підкреслюється єдність і створюється негативний образ опонента шляхом збільшення акцентування позитивних речей про «нас» і негативних про «них», зменшення акцентування негативних речей про «нас» та позитивних про «них». Майстерний підбір мовних засобів дозволяє змінити уявлення адресата про реальність за рахунок дискримінації опонентів.

Різномірні засоби репрезентації вербальної дискримінації у медіадискурсі підтверджують цей факт. Найбільш задіяним засобом є антитеза. Саме протиставлення є основою дискримінаційної спрямованості медіадискурсу, основна мета якого – розділити аудиторію на «своїх» та «чужих». Вельми поширеними є також декларативні твердження навішування ярликів та лексеми негативної оцінки опонентів. Всі інші мовні засоби (гіпербола, порівняння, алюзія, метафора, градація, повтор, питально-відповідні конструкції, риторичні питання, інверсія, лексеми позитивної оцінки, числівники, протиставлення займенників “we – they”, лексеми із генералізованою семантикою) постають додатковими на їхньому фоні. Всі перелічені мовні засоби вживаються як окремо, так і у комбінаціях різномірних засобів. Така взаємодія забезпечує більш ефективний вплив на реципієнта та сприяє досягненню максимального рівня дискримінаційного вербального впливу за рахунок притаманного їм імпліцитного та експліцитного змісту.

Ключові слова: вербальна дискримінація, лінгвістичні засоби маніфестації, медіадискурс.

Zhmayeva Natalya, Yukhymets Svetlana, Petrykova Oleksandra. Verbal discrimination in modern English media discourse: linguistic aspect

The article represents the results of the linguistic analysis of the means of the manifestation of verbal discrimination in English media discourse. The main guideline in the practice of media discourse proves to be the communicative category “friend or foe”, which is applied in media discourse for manipulative and discriminatory purposes. It is used to express the author’s approval or disapproval, unification or alienation, to emphasise unity and create a negative image of the opponent by increasing the emphasis on positive things about “us” and negative things about “them”, thus decreasing the emphasis on negative things about “us” and positive things about “them”. A skilful selection of language means allows to change the addressee’s perception of reality discriminating opponents.

Multilevel means of manifestation of verbal discrimination in media discourse confirm this fact. The most used means is antithesis. It is the opposition that builds the basis of the discriminatory orientation of media discourse, the main purpose of which is to divide the audience into “friends” and “foes”. Declarative

statements, labelling and lexemes of negative assessment of opponents are also very common. All other linguistic means (hyperbole, comparison, allusion, metaphor, gradation, repetition, question and answer structures, rhetorical questions, inversion, positive evaluation lexemes, numerals, opposition of pronouns “we – they”, lexemes with generalised semantics) prove to be additional. All of the aforementioned linguistic means are used both individually and in combinations of different levels. Such interaction provides a more effective impact on the recipient and helps to achieve the maximum level of discriminatory verbal impact due to the inherent implicit and explicit content.

Key words: *verbal discrimination, linguistic means of manifestation, media discourse.*

Вступ. Незважаючи на скасування дискримінаційного законодавства у багатьох країнах світу та подальші заходи суспільного та правового впливу на міжнародному рівні, дискримінація й досі залишається однією з найгостріших проблем суспільства.

Будучи засобом вираження основних ідеологічних та аксіологічних позицій, мова є потужним інструментом впливу на суспільну свідомість. Сучасний період розвитку людства характеризується активним розвитком інформаційно-комунікативних технологій, появою нових форматів та засобів медійної комунікації. Медіа постає головним культууроутворювальним чинником сучасного суспільства, медійної реальності та медійної картини світу, які він конструює та репрезентує.

Останніми роками дослідники констатують на ланах простору медіадискурсу зміщення фокусу комунікації до негативного полюсу [1] та навіть дають визначення цьому феномену – комунікація, заснована на упередженнях і дискримінації [2]. Комунікація, заснована на упередженнях і дискримінації, – це комунікація, що базується на стереотипних когнітивних схемах, негативних установках (упередженнях) та дискримінаційних інтенціях стосовно будь-яких груп людей або окремих індивідуумів як членів цих угруповань.

Дискримінація може здійснюватися вербально та невербально. Невербально дискримінація проявляється в уникненні, нерівних умовах та правах, у наданні переваг іншим без очевидної причини у професійному плані та навіть у фізичній розправі.

Дискримінація на вербальному рівні проявляється на рівні спілкування стосовно якоїсь людини, яку одні члени групи вважають належною до групи, яка не варта якісного та рівноправного відношення. У цьому сенсі це варіант дискримінації будь-якого міноритарію, будь-якої групи, яка прирівнюється до меншості.

Вербальна дискримінація (hate speech, мова ворожнечі, риторика ненависті, вер-

бальна агресія, дискримінаційна мова, упереджена мова) проявляється за допомогою певних лінгвістичних засобів з урахуванням позамовного контексту у межах конкретної комунікативної ситуації певного дискурсу.

Мета праці полягає у встановленні лінгвістичних засобів маніфестації дискримінації у сучасному англomовному медіадискурсі.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження слугували промови, звернення та дописи у Твіттері американського президента Дональда Трампа із середини 2015 року, коли він розпочав участь у президентських перегонах, до 2021 року, останнього року його перебування на чолі США. Тематика проаналізованого матеріалу присвячена питанням внутрішньої та зовнішньої політики, варіюючи від проблем мігрантів до контролю зброї. Джерелами інформації стали сервіс Rev, на якому розміщені скрипти виступів Дональда Трампа, та архіви твітер-дописів, розміщені на сайті Каліфорнійського університету у Санта Барбарі у рамках проекту The American Presidency Project. Загальна кількість матеріалу дослідження дорівнює 100 умовним аркушам, корпус слововживань – 62876 одиницям.

У роботі використано такі методи, як: лінгвістичний аналіз, метод суцільної вибірки, метод кількісних підрахунків, метод лінгвістичної інтерпретації одержаних даних.

Результати. Лінгвістичний аналіз дискримінації у сучасному англomовному медіадискурсі на прикладі дискримінаційного дискурсу Д. Трампа дозволив встановити основні фокусні групи, які зазнають вербальної дискримінації з його боку. Це представники радикальних ісламістських організацій, іммігранти, адміністрація його попередника президента Барака Обами, його політичний опонент під час президентської виборчої гонки від Демократичної партії США Гіларі Клінтон та низка медійних видань, які піддають критиці його дії та висловлювання – необґрунтовано з точки зору самого Д. Трампа.

Вербальна дискримінація у досліджуваному матеріалі базується на принципі спотворення інформації, яка реалізується варіативно за допомогою певних мовленнєвих прийомів, які своєю чергою виражаються через мовні засоби (лексичні, синтаксичні, стилістичні тощо).

Складність класифікації прийомів та засобів вербальної дискримінації полягає в тому, що часто одночасно використовуються кілька способів, одні прийоми накладаються на інші, та важко встановити межі між ними. Однак аналіз матеріалу показав, що можна говорити про існування та застосування типових прийомів маніпуляції інформацією, що лежить в основі вербальної дискримінації, за рахунок її спотворення.

До мовленнєвих прийомів спотворення інформації належить навішування ярликів, використання комунікативної категорії «свій-чужий» та засобів вираження мови у дискримінаційних цілях. За допомогою цих прийомів прикрашається або очорнюється дійсність, формується певне ставлення до явища, що повідомляється: схвалення, захоплення або, навпаки, несхвалення, зневага. Різноманітні номінації нерідко перетворюються на стереотипи, штампи чи ярлики.

Навішування ярликів – один із ефективних прийомів маніпуляції інформацією. Ярлик є неаргументованою, необ'єктивною характеристикою людини або явища, вираженою в емоційно забарвленій формі. При цьому адресант позиціонує себе вкрай позитивно, намагаючись досягти у адресатів виключно сприятливого враження себе. Цій меті сприяють прикметники позитивної оцінності стосовно адресанта, його дій та дій його партії як у позитивному ступені порівняння, так і у вищому та найвищому:

*“We are **free** and **independent** people, and we will make our own choices. We are here today to speak the truth, the **whole** truth, and nothing but the truth. I hear your demands, I hear your voices, and I promise you I will deliver. I promise that”.*

Об'єкти дискримінації, на противагу, описуються лексемами негативної оцінки, представленими іменниками негативної семантики, прикметниками негативної семантики у позитивній формі, у вищій та найвищій формах ступенів порівняння, прагматичний вплив яких здебільшого підсилено кількісними прислівниками граничного значення ***totally, absolutely, virtually***:

*“**Fake News**”, “**Fake News**”, “**A real disgrace**.” “**Fake ABC News**”, “**Fake News**”, “**knowingly have a sick and biased AGENDA**”, “**Fakers**”, “**worried about the competition and quality of Sinclair Broadcast**”, “**have done so much dishonest reporting that they should only be allowed to get awards for fiction!**”, “**Fiction writers!**”, “**Fake News**”, “**Fake News**”, “**Fake News**”, “**fake news**”, “**totally wrong in General E.**”, “**totally biased**”, “**fake news**”, “**Such dishonesty!**”*

Найважливішим орієнтиром в осмисленні світу є комунікативна категорія «свій-чужий». Вона відбиває бінарність світоустрою, членування на «своє» (визнане, схвалюване, безпечне) і «чуже» (те, що відкидається, несхвалене, вороже). Маніпулятивний характер категорії «свій-чужий» впливає на побудову стереотипів, тактик та стратегій у медіадискурсі. Найчастіше категорія «свій-чужий» виражається за допомогою займенників «ми», «наш» та «вони», «не наш», «їхній». Як маркери чужинства використовуються займенники *they, other, she* на противагу *we, I, our* тощо:

*“**She** immediately – when **she** heard this, I questioned it, and I questioned NATO. Why aren't the NATO questioned – why aren't **they** paying? Because **they** weren't paying.*

Активно використовуються ярлики, які замінюють міркування і дають однозначну негативну оцінку подій та суб'єктів. Ярлик має звинувачувальну спрямованість. Використовувані ярлики, представлені прикметниками негативної семантики, спрямовані на звинувачення ЗМІ та демократів у брехні та підриві президентської діяльності. Аналогічні ярлики також використовують і стосовно однопартійців Д. Трампа. Наприклад, сенатор Техасу Тед Круз отримав прізвисько *Luin' Ted* після того, як відмовився підтримувати імміграційну політику Трампа.

Крім того, дискримінації за рахунок навішування ярликів зазнають і політики із партії демократів та всі, хто чимось, на думку Трампа, себе скомпрометував, наприклад, ***Cryin' Chuck*** (Чак Шумер, американський політик), ***Nancy / Nervous*** (Ненсі Пелосі, речник палати представників США), ***Wild Bill*** (Білл Клінтон).

Особливістю лексичного рівня дискримінаційного медіадискурсу виявляється вживання лексичних одиниць з генералізованою

семантикою, що дозволяє адресантові робити узагальнюючі висновки та дискримінувати більший шар людей.

У наступному прикладі Д. Трамп вживає визначення *Islamic* замість *radical Islamic*, таким чином імпліцитно звинувачуючи всіх ісламістів у тероризмі, що не відповідає дійсності:

*“This July, in the South of France, an **Islamic** terrorist turned his truck into an instrument of mass murder, plowing down and killing 85 men, women and children-and wounding another 308. Among the dead were 2 Americans – a Texas father, and his 11-year-old son”.*

Наявність числівників у риторичі Д. Трампа сприяє створенню надійності наведених фактів та їх незаперечності.

Аналіз емпіричного матеріалу дослідження демонструє превалювання тверджень, які не залишають сумнівів у тому, що опоненти Д. Трампа шкодять країні. Звинувачення реалізується за допомогою стверджувальних негативних/позитивних речень, які подають інформацію як факт, що не підлягає сумніву:

“Because it is a Rigged Democrat Con Game, and the Fake and Corrupt Media loves every minute of it!”

“The Obama Administration built the Cages...”

Вельми репрезентативним в аналізованому матеріалі виявляється повтор. Повторення тих самих тверджень закріплює у свідомості читача отриману інформацію. Тим самим, крім мовленнєвого впливу на адресатів, посилюється і психологічний тиск.

“I am the change agent. I am the change agent. And I will work for you and I will work for no one else. I will work for you. I will never lie to you. I will never put any other interests before you and I will never, ever stop fighting for you”.

Наведений вище приклад демонструє поєднання повтору окремих компонентів висловлювання та анафори – однотипного початкового положення повторюваних елементів. Виразний потенціал анафори проявляється у виділенні повторюваного елемента в підсилювально-логічному та емоційно-експресивному відношенні. Логічний потенціал анафори полягає у встановленні логічного зв'язку змістовних фрагментів тексту. У дискримінаційному плані анафора надає вислов-

люванню експресії, посилює змістову та емоційну ролі в тексті, сприяє створенню ефекту поступового нагнітання сенсу.

Наступний приклад демонструє поєднання повтора, анафори та антитези – *“**They’re rapists – some are good people**”*. Треба зазначити, що антитеза, заснована на протиставленні двох якостей, з яких позитивна приписується частині об’єкта дискримінації, у цьому випадку іммігрантам, є нетиповою для Д. Трампа:

*“It’s true, and these are the best and the finest. When Mexico sends its people, **they’re not sending** their best. **They’re not sending you. They’re not sending you. They’re sending people** that have lots of problems, and **they’re bringing** those problems with us. **They’re bringing** drugs. **They’re bringing** crime. **They’re rapists. And some, I assume, are good people**”.*

Наступний приклад демонструє поєднання повтора та антитези *“A real **change, not an Obama change**”* у більш категоричній формі, що є більш властивим дискримінаційній риторичі Д. Трампа. У будь-якому разі поєднання двох різнорівневих мовленнєвих засобів виразності різних рівнів у рамках одного висловлювання значно посилює прагматичний дискримінаційний ефект повідомлення:

*“It is time for a **change**. We need a **change**. A real **change, not an Obama change**. We don’t need **an Obama change**. We have had enough. It is time to change a rigged political system that works only for the insiders, and replace it with a government that serves the people”.*

Досить поширеним прийомом у дискримінаційному дискурсі Д. Трампа виявляється риторичне питання. Риторичне питання – це приховане твердження, яке не потребує відповіді. Ефективність риторичного питання постає в тому, що за його допомогою можна ненав’язливо висловити свою думку, невдоволення та підвести адресата до потрібних висновків:

“How stupid are our leaders? How stupid are these politicians to allow this to happen? How stupid are they?”

Наступний приклад демонструє поєднання повтору стверджувальних речень та риторичного питання, що посилює експресивність обох стилістичних засобів:

*“**They just built a hotel** in Syria. Can you believe this? **They built a hotel**”.*

У прикладі, наведеному нижче, риторичні питання мають анафоричну основу:

“Why would politicians want to change a system that’s totally rigged in order to keep them in power? That’s what they’re doing, folks. Why would politicians want to change a system that’s made them and their friends very, very wealthy?”

Більш поширеним у риторичі Д. Трампа виявляється питально-відповідні конструкції, у яких автор сам ставить питання і сам на нього відповідає. Таким чином адресант тримає під наглядом фокус свого повідомлення, адресат не має змоги самостійно міркувати, він отримує готову відповідь. Відповідь може нести для отримувача нову інформацію, роз’яснення, переконання тощо:

“When did we beat Japan at anything? They send their cars over by the millions, and what do we do? When was the last time you saw a Chevrolet in Tokyo? It doesn’t exist, folks. They beat us all the time”.

У наступному прикладі спостерігаємо поєднання питально-відповідних конструкцій з антитезою, що значно посилює дискримінаційний вплив висловлювання:

“Last quarter, it was just announced our gross domestic product – a sign of strength, right? But not for us. It was below zero. Whoever heard of this? It’s never below zero”.

Ще одним стилістичним прийомом синтаксичного рівня дискримінаційного дискурсу Д. Трампа є інверсія, яка виконує експресивно-стилістичну функцію:

“They’re not paying their bills. They’re not paying their bills. They have to help us. No longer are we chained down by the discredited approaches of the past. No longer must we listen to those who have nothing to brag about but failure. New circumstances demand new solutions”.

Найбільш частотним засобом вербальної дискримінації стилістичного рівня виявляється антитеза, яка застосовується з метою створення контрастної характеристики описуваного явища, це явище часто зіставляється з іншим, логічно протилежним йому. Таке зіставлення, антитеза, виявляє не спільні риси предметів і явищ, а протилежні, антагоністичні:

“Their goal is not a better America, their goal is to end America”.

Антитезу Д. Трамп вдало комбінує з іншими мовленнєвими засобами, напри-

клад, із градацією, яка полягає в наростанні смислової значущості слів чи виразів за рахунок синтаксичних повторів:

“We will use military, cyber, and financial warfare and work with any partner in the world and the Middle East that shares our goal in defeating terrorism. I have a message for the terrorists trying to kill our citizens. We will find you, we will destroy you and we will absolutely win and we will win soon”.

У дискримінаційній риторичі Д. Трампа бачимо вживання складної антитези, яка виражена у складному синтаксичному цілому:

“You know, when President Obama was elected, I said, “Well, the one thing, I think he’ll do well. I think he’ll be a great cheerleader for the country. I think he’d be a great spirit”.

He was vibrant. He was young. I really thought that he would be a great cheerleader.

But not a leader. He’s not a leader. That’s true. You’re right about that.

But he wasn’t a cheerleader. He’s actually a negative force. He’s been a negative force. He wasn’t a cheerleader; he was the opposite”.

У наведеному вище прикладі у межах одного акту висловлювання Д. Трампа спостерігаємо наявність двох протиставлень, одне з яких логічно виростає з іншого: “a cheerleader, but not a leader”, “not a cheerleader – the opposite”. Спочатку підтвердивши власні думки про те, що Б. Обама був гарним черлідером, а не лідером, Д. Трамп раптом змінює думку, загортаючи її в інше протиставлення.

Антитеза може виступати у комбінації з іншими стилістичними прийомами, що реалізують своє значення в рамках антитезного висловлювання, виступаючи його складниками.

У наступному прикладі спостерігаємо поєднання антитези “not Muslims” з метонімією “Islam hates” та гіперболою “tremendous hatred”:

“Islam hates us. There is a tremendous hatred there. We can’t allow people who have this hatred coming into the United States and of people who are not Muslims”.

Д. Трамп не диференціює радикальний іслам та основну практику релігії, поширюючи її дію на всіх ісламістів. За допомогою гіперболи посилюється характеристика слова *ненависть*, яка і без цього має значний нега-

тивний потенціал, антитеза виступає заключним акордом у цьому прикладі дискримінаційної вербальної практики.

Гіпербола є потужним засобом оцінності та активно використовується у риторичі Д. Трампа:

*“In June, 49 Americans were executed at the Pulse Nightclub in Orlando, and another 53 were injured. It was **the worst mass shooting** in our history, and **the worst attack** on the LGBTQ community in our history”.*

Зручним засобом маніпуляції інформацією є метафора, оскільки вона є готовим образом із закладеними в ньому асоціаціями. У дискурсі Д. Трампа метафора використовується у дискримінаційних цілях, приписуючи об'єктам дискримінації негативні дії та характеристики, наприклад:

*“What I’ve seen – what I’ve seen is so bad. First of all, the media is so dishonest and so corrupt, and the pile-on is so amazing. The New York Times actually wrote an article about it, but they don’t even care. It’s so dishonest. And they’ve **poisoned the mind** of the voters”.*

Ще одним мовним засобом стилістичного рівня постає порівняння. У наведених прикладах об'єктами порівняння постає сам Д. Трамп та його опоненти і попередники, порівняння націлене на суб'єктивному посиленні позитивних якостей джерела повідомлення та негативних якостей об'єктів дискримінаційної практики:

*“**Nobody can do that like me.** Believe me. It will be done on time, on budget, way below cost, way below what anyone ever thought”.*

Висновки. Основним орієнтиром у практиці медіадискурсу постає комунікативна категорія «свій-чужий», яка використовується у медіадискурсі з маніпулятивно-дискриміна-

тивною метою. З її допомогою виражається авторське схвалення чи осуд, об'єднання чи відчуження, підкреслюється єдність і створюється негативний образ опонента шляхом збільшення акцентування позитивних речей про «нас» і негативних про «них», зменшення акцентування негативних речей про «нас» та позитивних про «них». Майстерний підбір мовних засобів дозволяє змінити уявлення адресата про реальність за рахунок дискримінації опонентів.

Різномірні засоби репрезентації вербальної дискримінації у медіадискурсі підтверджують цей факт. Найбільш задіяним засобом є антитеза. Саме протиставлення є основою дискримінаційної спрямованості медіадискурсу, основна мета якого – розділити аудиторію на «своїх» та «чужих». Вельми поширеними є також декларативні твердження навішування ярликів та лексеми негативної оцінки опонентів. Всі інші мовні засоби (гіпербола, порівняння, алюзія, метафора, градація, повтор, питально-відповідні конструкції, риторичні питання, інверсія, лексеми позитивної оцінки, числівники, протиставлення займенників “we – they”, лексеми із генералізованою семантикою) постають додатковими на їхньому фоні. Усі перелічені мовні засоби вживаються як окремо, так і у комбінаціях різномірних засобів. Така взаємодія забезпечує більш ефективний вплив на реципієнта та сприяє досягненню максимального рівня дискримінаційного вербального впливу за рахунок притаманного їм імпліцитного та експліцитного змісту.

Перспективою подальших розвідок аналізу лінгвістичних проявів дискримінації розглядаємо розширення емпіричного матеріалу дослідження.

Література:

1. Гаврилів О. Актуальні тенденції дослідження мови як засобу насильства. *Мова і суспільство*. 2013. Випуск 4. С. 52–57. DOI: <http://doi.org/10.30970/Is.4.1828>.
2. Stangor C. The Study of Stereotyping, Prejudice, and Discrimination Within Social Psychology: A Quick History of Theory and Research. *Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination*. New York, 2009. Pp. 1–22.

References:

1. Havryliv, O. (2013). Aktualni tendentsii doslidzhennia movy yak zasobu nasylstva [Current trends in language research as a means of violence]. *Mova i suspilstvo*. Issue 4. P. 52–57. DOI: <http://doi.org/10.30970/Is.4.1828> [in Ukrainian].
2. Stangor, C. (2009). The Study of Stereotyping, Prejudice, and Discrimination Within Social Psychology: A Quick History of Theory and Research. *Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination*. New York. Pp. 1–22.